

**Державне агентство України з розвитку
меліорації, рибного господарства та продовольчих програм
Державна наукова установа "Інститут рибного господарства,
екології моря та океанографії" (ДНУ "ІРГЕМО")**
вул. Садова, буд. 26, с. Софіївська Борщагівка, Бучанський р-н,
Київська обл., 08131, e-mail: irgemo@ukr.net, код ЄДРПОУ 45400343

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ДНУ "ІРГЕМО",
канд.біол.наук, ст.наук.співр.

Леонід ІЗЕРГІН

"01" грудня 2025 р.

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

для встановлення розміру плати за спеціальне використання
сонячного окуня

Відповідальний виконавець,
заст. директора ДНУ
"ІРГЕМО" з наукової
роботи, канд. біол. наук, ст.
наук. співр.

Костянтин ДЕМ'ЯНЕНКО

01.12.2025

2025

СЕД АСКОД
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА "ІНСТИТУТ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА, ЕКОЛОГІЇ МОРЯ ТА ОКЕАНОГРАФІЇ"
№ 1/524 від 01.12.2025
Підписувач Ізергін Леонід Владиславович
Сертифікат 3FAA9288358EC003040000000C0D3B00B4CAE000
Дійсний з 21.02.2025 0:00:00 по 20.02.2027 23:59:59

Зміст

Загальні положення.....	3
1 Обґрунтування введення плати за спеціальне використання сонячного окуня (<i>Lepomis gibbosus</i>).....	5
1.1 Біологічна характеристика та поширення.....	5
1.2 Обґрунтування розміру плати за спеціальне використання сонячного окуня.....	7
Список джерел посилання.....	10

Загальні положення

Плата за користування водними біологічними ресурсами (ВБР) розглядається важливим регулятором, покликаним забезпечити баланс економічних інтересів держави як власника ресурсу, та користувачів цього ресурсі. Цей ринковий механізм потребує постійного налаштування, що пов'язано з мінливістю як економічних факторів (інфляцією, рівнем споживчого попиту, цінами на паливо тощо), так і падінням або зростанням чисельності самих популяцій. Тому необхідний гнучкий і обґрунтований механізм їх коригування, що дозволяє системно і оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в останній час.

В Україні платежі за користування природними ресурсами розглядаються формою реалізації економічних відносин між державою або іншим власником природних ресурсів, з одного боку, і суб'єктами господарської діяльності, що здійснюють їх експлуатацію, з другого. Виходячи з методологічних передумов, такі платежі є засобом вилучення частини абсолютного і додаткового доходів природокористувачів. Відповідно вони складаються з фіксованих відрахувань від вартості одержаної продукції чи послуг, а також із змінних за величиною відрахувань, пов'язаних з диференційною рентою.

Стягнення плати за користування природними ресурсами носить обов'язковий характер. Ресурсні платежі встановлюються, як правило, з розрахунку на одиницю природного ресурсу, що витрачається чи застосовується. При використанні природних ресурсів у межах встановлених лімітів (квот) платежі за них відносяться на витрати виробництва і стягуються з доходу (балансового прибутку) підприємств, об'єднань, організацій тощо, які володіють і користуються природними ресурсами.

У рибному господарстві України плата за спеціальне використання рибних та інших водних біологічних ресурсів визначається як складова збору за спеціальне використання природних ресурсів. Порядок справляння і розміри збору за спеціальне використання об'єктів тваринного світу встановлюються

Кабінетом Міністрів України. Рибопромислові підприємства та інші користувачі водних біологічних ресурсів сплачують плату за спеціальне використання водних біоресурсів, яка встановлюється та розраховується згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 р. № 1347 "Деякі питання здійснення спеціального використання водних біоресурсів", якою затверджено "Порядок здійснення спеціального використання водних біоресурсів" (далі Порядок). Саме цим документом визначено норми плати за використання біоресурсів, а також прийнято порядок, що така плата за спеціальне використання водних біоресурсів (для здійснення промислового рибальства) нараховується Держрибагенством під час підготовки проекту договору на право здійснення промислу та відображається у такому договорі (п. 75 Порядку).

На сьогодні у переліку видів, щодо яких справляється плата за спеціальне використання водних біоресурсів, є відсутній вид риби "сонячний окунь", який в останні роки приловлюється у промислові знаряддя лову у значній частині внутрішніх водойм України. Наукові оцінки стану популяції даного виду в основних водних об'єктах України з'явилися лише в останні роки, і тому на момент прийняття постанови КМУ ще не був включений до переліку промислових об'єктів.

1 Обґрунтування введення плати за спеціальне використання сонячного окуня (*Lepomis gibbosus*)

1.1 Біологічна характеристика та поширення

Сонячний окунь (сонячна риба звичайна) – *Lepomis gibbosus* (Linnaeus, 1758) (рисунок 1.1).

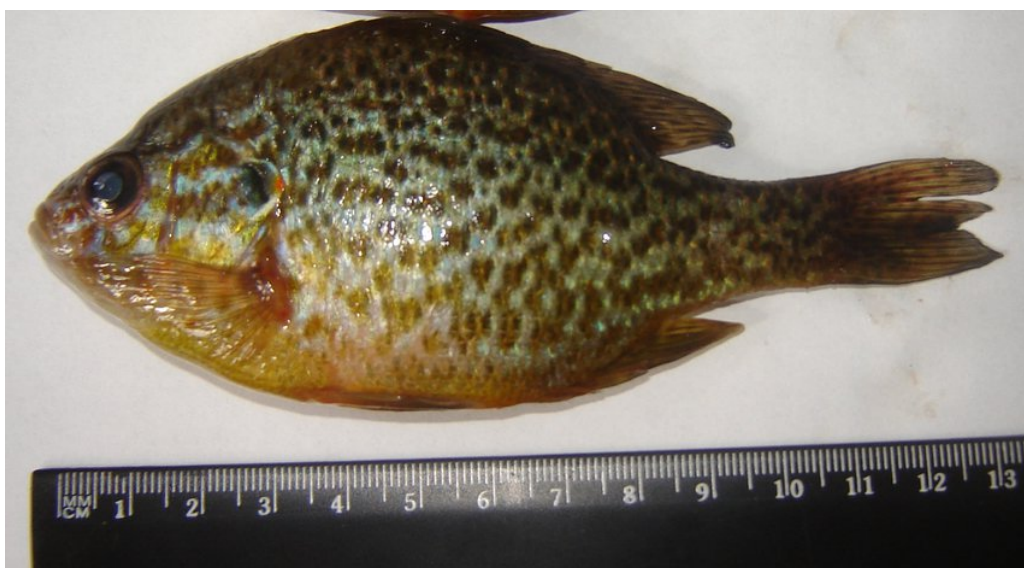

Рисунок 1.1 - Сонячний окунь

Рід Сонячні риби – *Lepomis* Rafinesque, 1819.

Родина Центрархові – Centrarchidae Bleeker, 1859.

Підряд Окуневидні – percoidei.

Ряд Окунеподібні – perciformes.

Синоніми: сонячна риба звичайна, сонячна риба синьозяброва.

За своїми морфологічними ознаками окунь має тіло, стиснуте з боків і високе у спинній частині. Спинний плавець довгий нероздільний. Грудні плавці завдовжки досягають третини довжини тіла. Голова велика, становить від 1/4 до 1/3 частини тіла. Рот маленький верхній. По забарвленню спина від темно-

коричневого до темно-зеленого кольору, боки світліші, з перлинним блиском і маленькими жовто-коричневими або помаранчевими плямами. На зябровій кришці є шкірястий нарост із чорною або червоною плямою. Горло та черевце помаранчеві. Плавці – зеленуваті (бувають жовтуваті). Задній край спинного плавця має темні крапки. Довжина : до 15 см. Маса : до 65 г (Христенко та ін., 2011).

Сонячний окунь є представником північноамериканської фауни. У Європі масово поширився як об'єкт декоративного риборозведення. Згодом він добре натуралізувався в природних водоймах та широко розселився по багатьох річкових басейнах Європи та Азії. На початок 2020 років в Україні сонячний окунь відзначений у низов'ях Дунаю, озерах Ялпуг, Кагул, Сасик, пониззях Дністра (дельта і Дністровський лиман), Одеській затоці, Тилігульському, Березанському та Дніпровсько-Бузькому лиманах і заплавних водоймах пониззя Дніпра, басейні Південного Бугу, внутрішніх водоймах Криму та у Дніпропетровській області (Дирипаско та інш., 2008; Федоненко, Маренков, 2013), водоймах Північного Приазов'я: Каховський канал, р. Молочна та р. Кальміус (Дирипаско та інш., 2008), дніпровських водосховищах (Федоненко, Маренков, 2013) середній течії р. Сіверський Донець (Коваль та інш., 2016), а також водоймах Луганщини (Коваль, Форощук, 2020).

По умовах існування віддає перевагу теплим мілководдям з глибинами не більше 1-1,5 м. Розмноження в умовах України майже не досліджувалося. Плідників на IV стадії зрілості виловлювали в місцях мешкання на початку квітня. На початку липня у Каховському водосховищі реєструвалися мальки сонячного окуня завдовжки 20 мм. Дорослі риби живляться водяними безхребетними, ікром, мальками і дрібною рибою. Вороги, хвороби в наших умовах ще не досліджені. Трапляється поодинокими екземплярами. Збільшенню чисельності даного виду перешкоджають температурний режим і тривалий льодостав (Христенко та інш., 2011).

Сонячний окунь в умовах Європи та України є чужеродним вселенцем, інвазійним видом. З біолого-екологічних міркувань це шкідливий, не бажаний

вид, не притаманний місцевим екосистемам та складу аборигенної іхтіофауни. Разом із цим, об'єктивні обставини його значного природного поширення й постійного потрапляння у промислові знаряддя лову фактично зробили з нього звичайний вид для промислу. На сьогодні це вже такий самий промисловий об'єкт, як сріблястий карась, навіть як усі види товстолобів, білого амуру тощо, які теж є вселенцями, чужеродними видами для наших умов. Саме ці види поширилися в Україні, в основному, завдяки як природному розселенню (сріблястий карась), так й плановій інтродукції, штучному риборозведенню та зарибленню (товстолоби, білий, чорний амур, каналний сом тощо). Виходячи з цього, включення сонячного окуня до промислових видів та отримання плати за його спеціальне використання є обґрунтованим.

1.2 Обґрунтування розміру плати за спеціальне використання сонячного окуня

Норму (плату) за спеціальне використання сонячного окуня пропонуємо встановити, виходячи промислової та споживчої цінності даного об'єкту, стану його промислових запасів та ринкової вартості. Зазвичай ринкова вартість є певною оцінкою споживчої цінності й собівартості видобутку, і тому може використовуватись як основний показник для розрахунку норми плати за ресурс.

За експертною оцінкою ІРЕМ, виконаною у 2022 році, відсоток плати за водні біоресурси у ринковій вартості основних цінних промислових риб України, що не належать до масових видів, коливається від 0,35 до 2,88 %, у середньому 1,21% від ринкової вартості. У випадку із сонячним окунем, хоча й представником окуневих риб, який все ж таки відноситься до невеликих малоцінних видів промислу, розрахуємо цей показник для видів риб схожих з сонячним окунем по зазначених параметрах відповідно існуючих норм оплати та актуальних оптових ринкових цін (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 - Відсоток плати за спеціальне використання деяких малоцінних об'єктів промислу у внутрішніх водоймах у ринковій вартості (на момент прийняття норм плати)

Види риб	Ринкова вартість, грн.	Діючий розмір плати за спеціальне використання водних біоресурсів, грн. за 1 тону	Відсоток плати у ринковій вартості, %
Окунь звичайний	42	2437,0	5,80
Йорж звичайний	25	1218,68	4,87
Верховодка (уклія)	25	147,8	0,59
В'юн	50	1859,68	3,72
Карась сріблястий	42	670,23	1,60
Клепець	30	1571,08	5,24
Краснопірка	50	1523,32	3,05
Синець	38	1811,92	4,77
Тарань (плітка)	43	1475,04	3,43
Інша риба (крім видів занесених до Червоної книги України)	30	288,6	0,96
Середнє значення	37,5		3,40

Таким чином, відсоток плати за ВБР у ринковій вартості більш-менш малоцінних риб коливається від 0,59 до 5,80 %, у середньому 3,40%.

На сьогодні, за даними з відкритих джерел, не має відомостей про ринкову ціну на сонячного окуня як за попередні роки, так й на кінець поточного 2025 року. Застосуємо експертну оцінку у порівнянні з цінами схожих малоцінних риб на момент встановлення діючих норм оплати. Так, згідно таблиці 1.1 середня оптова ціна малоцінних риб, схожих з сонячним окунем, складала 37,5 грн./ кг, коливаючись від 25 до 50 грн.

З урахуванням того, що сонячний окунь - це шкідливий інвазійний вид, новий об'єкт промислу, складає дуже низький відсоток у прилові тільки окремих промислових знарядь, а також має доволі низькі товарні властивості, пропонуємо

взяти для розрахунків мінімальні вихідні параметри, а саме, ринкову ціну 25 грн/кг та відсоток відношення ціни до норми оплати 0,59%.

Таким чином, обґрунтована норма оплати за спеціальне використання сонячного окуня складе:

$$25 \text{ грн./кг} * 1000 * 0,59\% / 100 \% = \mathbf{147,5 \text{ грн/т}}$$

Порівняння обґрунтованої норми оплати з діючими нормами зі схожими видами представлено на рисунку 1.2.

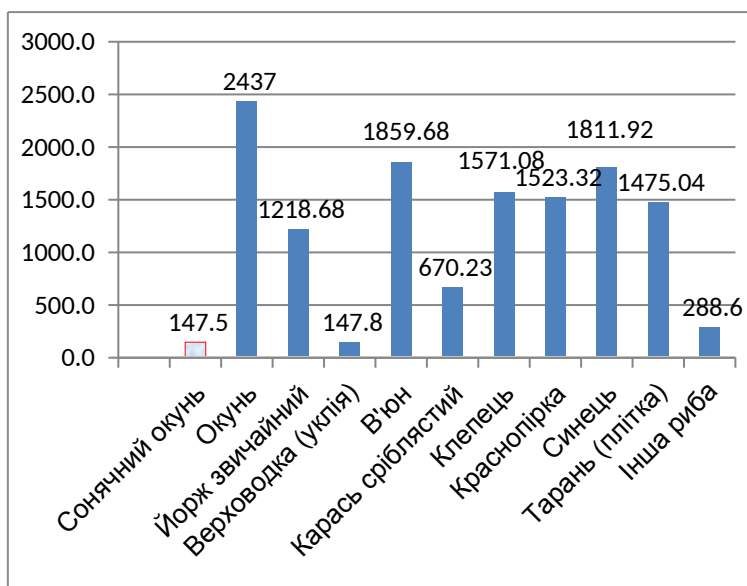

Рисунок 1.2 - Норми оплати за спеціальне використання сонячного окуня та інших малоцінних риб

На підставі викладеного, у таблиці 1.2 наведено пропоновану норму за спеціальне використання сонячного окуня у порядку здійснення промислу в Україні.

Таблиця 1.2 – Пропозиція щодо справляння плати за спеціальне використання сонячного окуня при промисловому лові

Види водних біоресурсів	Обсяг плати (за 1 тонну), грн.
Сонячний окунь (сонячна риба звичайна) <i>Lepomis gibbosus</i>	147,5

Список джерел посилання

1. Дирипаско, О. А., Н. А. Демченко, П. В. Кулик, et al. 2008. Расширение ареала солнечного окуня *Lepomis gibbosus* (Centrarchidae, Perciformes) на восток Украины. Вісник зоології, 42 (3): 269–273.
2. Коваль Євген С., Форощук Віталій П. Поширення та морфологічні особливості сонячного окуня *Lepomis gibbosus* (Linnaeus, 1758) у водоймах Луганщини. GEO&BIO 2020, vol. 19, pp 54–58 <https://doi.org/10.15407/gb1906>.
3. Коваль, Е. С., А. С. Матвеев, В. П. Форощук 2016. Морфологическая характеристика окуня солнечного *Lepomis gibbosus* (Centrarchidae, Perciformes) среднего течения р. Северский Донец. II Между народная конференция: Актуальные вопросы биологической науки. НДУ ім. Миколи Гоголя. Ніжин, 157–159.
4. Федоненко, Е. В., О. Н. Маренков. 2013. Расселение, пространственное распространение и морфометрическая характеристика солнечного окуня *Lepomis gibbosus* (Centrarchidae, Perciformes) Запорожского водохранилища. Российский журнал биологических инвазий, № 2: 51–59.
5. Христенко Д.С., Рудик-Леуська Н.Я., Котовська Г.О. Атлас адвентивної іхтіофауни басейну р. Дніпро. Монографія. – К.: Фітосоціоцентр, 2011. – 124 с.